

SOKFÉLE.

52. Szám. Béts. Junius 28-dikán. 1833

Emlékeztető Jegyzetek.

J u n i u s.

26 Jun. — 1779. Béts táján a' levegőbe repül a' puskapor torony 50 ember vesztí életét. — 1830. Algier. Estve megérkeznek Palmából a' várt szállító hajók, több napi munka után kiszállítatnak az ostromálgúk.

27 Jun. — 1446. Hunyadi János Gubernátornak választatik. — 1655. Posonyban I-ső Leopold koronázása. — 1826 † Hertzeg Kohári Ferentz. — 1830. Algier. Az áfrikai sajtó munkához kezd.

28 Jun. — 1686. Megegyezés Erdély, 's Leopold között. — 1802 † Engel leghiresb prosai Classicus.

Enyhítő Felelet, a' Sokféle 24-ik és 28-ik számjai alatt ki jött Ló-Versenezésfeletti két rendbeli észrevételekre.

Az e' folyó 1833-ik esztendő Februáriusa 15-dikén 14-k sz. alatt költ Sokfélében, a' Pesti Ló futtatások, vagy úgy nevezett versenezések felett megjelent értekezésre, a' 24-ik és 28-ik számok alatt lévő Sokfélében két rendbeli olly észrevételek jelentek meg; mellyektől, senki — még talán az ellen fél is — a' nyomosságot, sok pontokra nézve meg nem tagadhatja. Nem lehet azonban a' tárgy fontosságához képest, a' dolognak még ott maradni, a' hol most van; hanem mind a'nak bővebb kifejtése, és felvilágosítása; mind némelly enyhítő okok és környülmények elő terjesztése: mind végre, ama tsak ugyan legszükségesebbre, a' *Nevelésre* való felébredés tzélzása, és eszközlése tekintetéből, szólni kellelvénn továbbá is a'hoz: imé, egy, sem egyik, sem másik felekezethez nem esküdt; de azért, mind a' két rész dolgaiba beavatott, 's azokat esmerő Hazafi, észrevételeit, 's gondolatait a' világgal itt közli.

Legelső, az a'ról való mentő szó, hogy a' feljebbi értekezés mindenképpen elkésett. — Az igaz, hogy az idő kelésre nézve elkéset; 1828-ban Junius 25-dikén születvén meg. De tudni kell e're azt, hogy ez, mindjárt a'ban az esztendőben megjelent ugyan a' szükséges helyeken, hogy a' világ előtt fel lépjen: hanem

Toldalék a' M. Kurírhoz.

az idő a'kori lelke, és környülmények elzárták tőle a' világot, 's nyugodalmára tétetett. E'nek 'senge halálát fájdalommal vévén Nemzője, a' múlt esztendőben, elrejtve vólt Mumiját elővette, 's illy felirással „egy elhúnyt Hazafinak a' Magyar Kurír Sokfeléjére testált szives Hagyományya; melly a'nak Gondolatai Kriptájában találtatott meg ezen esztendőben, 's a' friss levegő által ezennel felelevenítettik.“ — 1852-ik esztendőben a' Sokfelének elküldötte. — 'S így jöve ez új életre; ha mind későbbben is.

A' mi azonban, ama nagyobb erejű, és meszszebb vágó állítást illeti, hogy t. i. a' dologra magára nézve is elkésett volna azon értekezés: bátran ki kell a' haza előtt mondanom, hogy ha ez igaz volna; nem nagy vigasztalást áraszthatna a' kimívelődésen olly buzgón munkalkodó Hazafiakra, általjában pedig nem nagy ditséretet, és ditsősséget húzna magára a' Magyar Hazára is, ha valamit reá nézve későn lehetne kimondani, illy minden részben elhagyattatott, 's mind physice, mind moraliter szenvedő sorsban. — Ne mondjunk tehát illy bántást; ne állítsunk olly valamit, a' mi a' Nemzetet legyalázná; 's a' többek közt, a' maga elhittség vétkébe ejtené, 's földig alázná le. Mert nem lehet késő a' jóra való ébresztés; bár mi későnek láttasson is az. A' feljebbi értekezés pedig — ha erányját tisztán vesszük fel — épen illy köz jóra intézett szó vala; mellyet — úgy látszik legalább még, a' mostani symptomákból — több századok múlva is alig ha későn fog hangoztatni egy köz jóért buzgó Hazafi a' Magyar Hazában.

Azonban, lépünk közelebb a' dologhoz, 's a' felvett tárgyat szemléljük. — Úgy látszik, mind a' két Biráló Hazafinak leginkább a' Ló Versenyre nézve tett szó fáj; pedig mind a' kettő nagyon érzi a' nevelés elsőbbségét, a'nak szembetűnő fogyatkozásait, 's e' re nézve kezét is fog mind kettő a' versenyről szólóval. De kérem, vegyék higgadt vérrel a' tisztelt Hazafiak — kikiről Irások után sok lelki míveltséget 's belátást kell hinnem — hogy illy egyenességgel mondata ki a' szó. Mert — sértés nélkül legyen mondva — akár hogy palástoljuk a' dolgot; alig ha úgy nints a' mi helyheztesünk is: mint az Athenébéliké vólt hajdan; midőn Demosthenes, egy elmés mesélési tréfával vólt kentelesen, valódi előadására figyelmetlen hazafiait meggyó-

gyiltani, és példából megmutatni, hogy a' gyönyörűségi elkapódás, 's a' szem fény vesztő tsekélység, gyakran jobban foglalatoskodtat nem tsak egy magános embert; hanem egy erköltsitetet, sőt sokszor egész Nemzeteket is: mint a' magános és köz boldogságról, 's valódi jól létről való gondoskodás.

Illy formán van itt is az eset. — Mert, noha hálával kell emlékezni ama, semmi áldozatokat nagyoknak nem tartó Hazafiak tetteikre; kik ama Nagy Köz Intézetnek a' Hazai Tüdös Társaságnak felállításával, és azt követve tett minden lépéseikkel, a' Nemzet éledésének igaz eszmélésének, impulsust adának: a' kik életet, nem az e'dig szokásban vólt haszontalan és sikeretlen élelésben, dévajkodásban, nagyobbára dologtalanságban, 's inkább roszsz mint jó következésű kedvtöltésekben engedték lefolyni; hanem köz jóra szentelve fel azt, és igyekezeteket: mind önnön példájok, mind buzdításaik által új lelket öntének a' Magyarba. Különösen pedig ama' felemelkedett lelkű Gr. Szechenyi István; kiről — ha tsak kaján szív nem dobog valaki keblében — el lehet mondani, hogy az egek áldásul adák a' fél század óta történt Nagy Hazafiakban vólt veszteség után ezt a' Hazának, 's úgy tüntették-fel a' Magyar Föld láthatára felett, mint egy felmelegítő és jóltérvösködő Napot. — Az a' Gr. Széchenyi, a' ki, a' mi nem tsak Magyar Nagyjainknak; hanem alsóbb rendű Nemeseinknek is Mustra-példája lévén mindenben: mind gondolkozásának, mind tapasztalásának, mind ezekből eredett egybevetetegetéseinek, érett és tömött Itélet tételének nagy munkásságai által véletlenül oda vitte ki imé egy év-tized alatt a' dolgot, hogy a' polgári tökéletesedések, és emberi felvilágosodások során, századot haladtunk előre. — Noha mondóm ezen magasztalást érdemlő Férfiak, a' több Nemes lépések sorában a' *Ló Versenyt* is, hihetően jó zéllal hozák be, és nem tsupa mechanismusnak, nem tsupa gymnasticai gyakorlásnak és játéknak kívánták vétetni: De a' vagy nem indíthat e' bennünket búslakodásra? nem kényszerít e' panaszos kifakadásra az? midőn tapasztaljuk, hogy a' tzelok nem látásával; sőt éppen látni sem akarásával sokakuál tsak az úgy nevezett *Landjuncker*-t, már valahára kiküszöbölni

való-systema gyarapodik, és a' gyors futásban való kedv telés, 's a' Vadak mértékletlen üldözésére való vonszódás, kivált pedig ama Hazánkban nevezetes és eláradott agarászati passio jobban jobban örökődik ez által. Midőn tapasztaljuk, hogy sok, Haza polgárja, a' Ló Versenyt a' kimivelődésnek, sőt Nemzetisedésnek is *Non plus ultrá*jának tekinti, 's azt, minden más eszközökre nézve *exclusivum privilegiummal* ruházza fel; egyedül e'ben magában keresvén azt, a' mi benne mints 's általa soha el sem érettetik.

Nem a' Versenezés elleni indúlatot tolmátsolják tehát az a' felett tett értekezés szavai; mint azt, azon tisztelt két bíráló Hazafiak gondolják is mondják is: hanem inkább azon hazafiúi érzést, melly nehezen nézetheti egy köz jó barátjával, hogy a' Ló Verseny szó szerénti értelme bir és éltet sok Magyart boldogsága közepette; 's ez, *Conditio sine qua non*, leve reá nézve. — A' honnan, úgy hiszem, hogy látott is jól mindent, a' mire oktató a' két Hazafi, a' Versenezésről szölyt; 's ha jól meg olvassa kiki az a'ról való értekezést; ha a'nak szavai, és tzélszéai által keresztül járatva, azokon mint léptsökön bele ereszkednek a' tisztelt bíráló Hazafiak azon értekezés szerzőjének lelkébe: látni fogják, hogy nem vala szükség ötet valami olly dologról meggyözni; a' mit ő szinte úgy hisz, lát és tud, mint a' Recensensek magok. De még kevésbbé kelle vala itt olly lobogó fáklával jönni elő, és nagy világosságot terjeszteni ott; a' hol, olly sok kényes tárgy, olly sok tsiklándós dolog rejtezik, 's a'nak rejtve is kelle maradni. Mert sok okokon ártalmasabb egész fényt árasztó világgal járnai ott; a' hol a' szem is fájós még; de külömben is tartani lehet, hogy nagy gyengék és fogyatkozások fedeztetnek fel: mint pislogó méttel; mellynek homályos világánál rejtve maradt volna, sok fedezni kellett gyengeség.

Ezek szerént, az én ezen tárgyról való magános vétekedésem kerek summája is oda megyen ki, hogy ha szinte vagynak és lehetnek is észre vételek a' Hazánkban most lábra kapott némelly újítási módokra, 's még a' legszebb színben feltűnő hazafiúságokra nézve is: mind az által itt most tsak jó szempontból kelletnék tekinteni a' jót tzélszók igyekezetét; nem ama Nagy Mágnásban Gr. Szechényiben, — kinek tsak neve em-

litése is szent érzéssel hatja keresztül Geniusként lel-
kemet — és nem Társaiban akadhat meg az okos Ha-
zafi; a' kik t. i. e'nek a' hajdan vándor, de most már
bizonyos Hazához forrott, és nőtt Á'siai Vitéz Nagy
Nemzetnek, a' Magyaroknak, egyik eleitől fogva kedves
szembábját és gyönyörűségét, a' *Ló körül való bibelő-
dést* kívánván Nemzeti Innep formában felnyitott al-
kalmakkal újabb életre hozni, 's ez által édesgetve
Hazájok fiait, általjában, nem tsak a' marha tenyész-
tetésnek, és a' Mezei Gazdaság minden ágainak is gya-
korolhatására, 's virágoztatására az útát és módot meg-
nyitni. A' Nemzeti ellankadott, 's a' kereskedés nem-
léte miatt elaludt Gazdai szorgalmat, lethárgiájából
felotsódtatni törekedtek: hanem még e' felett a' helye-
sebb gondolkozási, Lélek kifejtődzési, 's feljebb töre-
kedési erőt is mozgásba tenni; az érdekek öszvehúzó-
dásának, 's egy szóval a' Nemzet physica és moralis
kimívelődhetésének kövér magvait elhinteni; és mind
a'ra, a' mi köz egyet értést, és munkás szorgalmat
kíván; alkalmat és módot teremteni kívántak, várván
a' Hazafi Társak ezt majd okosan használni örekedő
melegségétől, szívek és Lelkek buzgó munkásságaitól;
— igen is nem az ezeket illy móddal jól elintézni tö-
rekedő Haza Nagyjaiban akadhat meg mondom egy
Hazafi: hanem azokban a' Haza sok polgárjaiban, a'
kik a' jöztélt látva is, vagy midőn nem látták: felvilá-
gosítottva is, nem azt keresik e'ben a' Ló Versenyben,
a' mit kellene; hanem a' hibás elmagyarázásból eredett,
azon hitben vagynak, hogy kirekesztőleg, tsak a' Ló
Verseny — szó szerént vett értelemben — az egyedül
való szép és felséges polgári és hazafiúi foglalatosság;
ez amaz első szükségű, 's egyetlen egy tikkelye a'
kimívelődésnek; melly nélkül, és a' mellyen kívül,
tsak gondolkozni, annyival kevésbbé pedig tenni nem
lehet a' Lélek és erkölts tökéletesítésére; 's ebben ki-
vánják keresni amaz *emollit mores, nec sinit esse fe-
ros*-nak hathatós erejét. — Igen is! az eszköznek, még
pedig tsak megszse álló eszköznek választott dolgot:
télznak, még pedig elért télznak véve; inertiában
maradnak azokra a' temérdek tenni valókra nézve;
mellyek igazán első szükségűek a' Nemzetre nézve.
Megigéztetve ezen Nemzeti főtökéletesedés által: to-
vább nem gondolkoznak, nem eszmélnek a'nál, hogy

a' lovat, a'nak ülője nyaka tsigája veszedelmeztetéséig űzzék, kinozzák a' pályázásban, azért a' veszendő értzett; a' mi jutalmúl feltétezt, 's az elragadtatásig tsak e'ről álmodoznak a' kis gyermekként, 's álmodoztatnak másokkal is; kiknek talán gyermekeik, a' legrendetlenebb nevelések közt süllyednek; 's a' Hazának inkább terheivé, mint oszlopjaivá formáltatnak; az oskolából kikerülve pedig, a' jeles példák után, minden jóról elfelejtkezve, 's a' mi körülöttök szükségesebb a'ra nem eszmélve, ezek is a' lovaglás és ezzel öszve köttetésben álló vad gyönyörűségek által foglaltatnak el, 's igyekezni fognak, hogy ők is jutalmat érdemelhessenek a' Ló Versenyben; de mivel? egy salto mortale szerentsés kiütésével. — 'S így tellesedik bé a' rajtunk fekvő azon átok, hogy a' Valódi Komoly Magyarság ne lehessen tulajdonunk többé; hanem más Nemzet könnyű karakterét öltözve fel, egyik hiúságból a' másikba esni törekedjünk, 's a' valódi érdemben való gyönyörködés helyett, tsak az aranyat ezüstöt bálványozni tanúljuk; tsak ezekért iparkodjunk, e'ben az úgy is a' pénz kországból kigyógyítani kelletett világban.

Szép volna hat magában: ha sarkából ki nem volna véve az eredeti gondolat; legalább szép vólt a' kinézés az ideálban elhiszem. De tartsák bár szemmel e'nek nagy nevű megalkotói; mennyire nem értik, 's nem is fogják e'nek erányát érteni sokan? Külömben is pedig ha meg kell vallani, bár melly felséges benne a' tzél, az *Inertiának* t. i. ébredésre szorgalomra való meghívása: sajnállani lehet, hogy nem érődhetik el ez is e'ben egészen. Mert azon kívül, hogy egyéb nagy fogyatkozásokkal küszködik: nem tart eranyt a' jutalom alapja is a' személyekkel. A' Ló verseny; szint úgy tsak Lottéria, és nem az igaz érdem, nem a' belső valóság elhatározója. Melly sok fortélyos kijátsza kevés minúták használásával, az egész esztendei szorgalmát. — 'S ugyan azért nem lehet ezt — de hiba is — az elragadtatásig védelmezni, mint némellyek tesznek: hanem tsak anuyit lehet reá mondani, hogy van tzélzott, 's talám el is ért szép öldola is: de bizonyosan nagy árnyéka is. Ébresztő kezdőnek 's alkalmatosságának mehet sok dolgok kifejtődzésére: de bizonyosan nem út és mód magában — a' mint pedig hiszik sokan — az intellectualis kifejtődzésre, így a' mint most vagy-

nak az emberek. A' honnan hihetően az alkotók nézése szerint is itt van az ideje, hogy a' Ló Verseny más tzelányosabb formába olvadjon által, az állatok, termetek, alkotások, tereh bírások, 's ezek mellé venni kellett elevenségek, gyorsaságok mértékének, nem veszedelmeztetéssel járó ki esmerése 's tanulása által botsáttassanak egymásra nézve betstre. 'S így több — talám minden — szorgalom és iparkodás is nyerhetne egy, más systemába szedett intézgetéssel jutalmat; mellyet a' mostani szerint, a' soktól, tsak az az egynehány kیتetsző veszen el; és többször olyan, a' ki másnak adhatna.

De, sok iverket lehetne öszve írni a'nak megmutatására, hogy ez a' szép kinézéssel 's nagy reménnyel fel állított Ló Verseny, így, a' mint most folynak a' dolgok inkább a' pénz, és markolható jutalom, 's nemzeti Innepezés szerelmét gyökereztetvén meg a'ban a' Magyarban, a' melly még e'dig a' vele született betsület-vágy és ingyenni munkásság 's szivesség szép példáiban kevélykedhete más Nemzetbeli felett, minden lépésekben lejjebb ejti azt, hogy sem azt lehetne mondani, hogy olly tökéletességeknek, 's meszsze-kihatású következeseknek volna kút feje, a' mint állítatik. Számptalan sok erősségeket lehetne előladni a'ra, hogy e'nek mind tizmjére vagy is firmájára, mind valóságára nézve nem sokára változást kell szenvedni, midőn így nem maradhat a' ki tüzött tzel el nem érhetésbeli veszedelme nélkül: e'nek azomban további fejtegetésével felhagyva; magam részéről tsak a'zal fejezem be a' tisztelt neheztelő Hazafi Társakhoz, szavaimat, hogy hár melly felséges eszköz és mód volna is, a' még felségesebb tzelok elérésére a' Ló Verseny; 's hár melly nagyon igyekezzenek a' Patrióták e'be húzni öszve a' közjóra törekedés érdekeit mint közép pontba: azt tsak ugyan kereken tagadom több Hazafi társammal együtt, hogy szükségesképpen e'ből kellene és lehetne ki sarjadzani valaha ama minden oktalan állatok felett való nemes állatnak az *embernek*, e'dig sok gyarlósággal 's fájlalható lágy melegséggel vitt formálására tejendő nagy lépéseknek, vagy hogy a' Ló Verseny virágzásba jövele után volna szükség a'rol gondolkozni, hogy kell nemes lelkű és szivű, közjöért élő haló igazi Polgárokat adni a' Hazának. Lehet, 's leheté vala ezt, ama minden Hazafitól hódolást érdemlő

Aszszonyi, Nagy ditsőségű Egyesület példajaként más úton is, mint első szükségű dolgot meg indítani, és az ember 's pólgár helyesebb 's tzélerányosabb nevelésének systematizált nagy munkáját, szinte úgy mint a' Ló Versenyt elébb egykét jól gondolkozónak kezdeni, azután egy öszve állott Társaságnak folytatni is és tzéljára vezérelni: ha gyermekeink nem tsak a' *Storge, restes és mindennapi, megszokott vonszódási fonalain függenének nekünk szüléknek szíveinkről*; hanem a' meglenni kellett Polgári Felső Rendelkezőseken kívül, az a' moralis köteleztetés is vezérleno minden személy válogatás nélkül bennünket, hogy ha világra hoztunk egy okos teremtményt: igyekezzünk azt, olly Lelki és Szívbeli — még egyszer ismétlem, szívbeli kimíveltségekkel is ruházni fel, a' millyekkel, magát és másokat mindég boldogíthat egy ember, és ez amaz előttünk nagyobbára tsak nevénel fogva esmeretes *Karakter, a' jó Karakter.*

Valóban ideje volna, hogy magunkról eszmélnénk már valahára józanon, 's egyedül való *Fő Kintseinket, Gyermekeinket* t. i. mint a' mi jövendőbeli Örökösünket, *édes Másod Énjeinket*, gondjaink első, 's nem — mint most — másod tárgyaivá tennénk. — 'S ezt a' fő kötelességet *mindenek* még a' *gyermektelenek* is sziveken viselve: semmit, a' mit tehetnek a' nevelés nemes tzéljára, nagy áldozatnak ne tartanának. 'S legalább a'nak — a' mit esztendőnként elpipáznak, ellobbanó gyönyörűségekre a' veszedelmes kartya 's egyéb illy játékokra jó következés nélkül, sőt éppen haszontalanúl vesztegetnek el, — tsak 10-ed részét, e're a' végre fordítanak; 's így, köz és magános jókat is tennének; magoknak is *elronthatatlan emlék köveket* emelnének.

Igy divatozhatna majd igazibb jussal aztánn az állat tenyésztetése a' mezei gázdálkodás, minden ágai-
val mint a' Ló Versenynek Okos Surrogatumai. 'S majd úgy fognának az emberi érdekek is hamarébb és okosan a' köz jóra nevelés köz pontján öszve húzódni: ha az *ember nevelése az oskolák realis organisálása* igazi életre kapna már valahára.

Május 15-kén 1853.

a' Nemki Demit barátja.

más
, és
elé-
mint
ez-
i is
a'
dási
ól;
ezé-
eno
y ha
ünk
em,
kel,
és
es-

ünk
ket,
ein-
nem
t a'
is
elés
eg-
ob-
yéb
on-
e a'
en-
ket

az
gai-
'S
o és
dni:
isa,

átja.

